

POZORIŠTE Danas & MEDIJI

UTORAK, 15. DECEMBAR 2020.

Foto: Stanislav Milojković

Šta je pokazao monitoring „Kako mediji izveštavaju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima?“

Pozorište na marginama medijskog izveštavanja

Kratke forme poput najava događaja i vesti dominantan su oblik izveštavanja o pozorišnoj umetnosti, dok su duže forme poput tema, reportaža ili kritika prisutne tek povremeno i to samo u jednom broju dnevnih listova, pokazuje monitoring medija koji su sproveli novinari Danasa u okviru projekta „Kako mediji izveštavaju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima?“.

Monitoring koji je obuhvatio period od početka jula do druge nedelje oktobra otkriva i da pojedini mediji jedva da izveštavaju o ovoj umetnosti, a i kad to čine, njihov sadržaj se svodi na puku informaciju. S druge strane, vesti ili izveštaji sa konferencija dominiraju i u onim medijima u kojima još uvek postoje kulturne rubrike, a tek nekoliko dnevnih listova u značajnom broju doprinose pisanju o pozorištu kroz intervjue, teme, reportaže... Pozorišna kritika, kao najozbiljnija forma razmatranja ove umetnosti, sam je raritet u dnevnoj štampi.

Koliko smo čitali i slušali o pozorištu?

Cilj projekta „Kako mediji izveštavaju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima“ bio je da pruži relevantne podatke o tome koliko prosečni čitalac dnevne štampe i gledalac jutarnjih programa televizija sa nacionalnom pokrivenošću može da se obavesti o pozorišnoj umetnosti i značajnim događajima i umetnicima ove sfere, ali i problemima na domaćoj i međunarodnoj sceni. Deo monitoringa nisu bile specijalizovane emisije o kulturi ili časopisi posvećeni umetnosti, već tradicionalni medijski

oblici koje ljudi najčešće i koriste da se, pre svega, informišu.

Podaci prikupljeni tokom monitoringa pokazuju da je u periodu između 1. jula i 30. septembra objavljeno ukupno 216 sadržaja koji su se odnosili na pozorišta u osam dnevnih listova (Politika, Danas, Večernje novosti, Blic, Kurir, Alo, Informer, Srpski telegraf). Istovremeno, monitoring jutarnjih programa javnog servisa RTS i televizija sa nacionalnom frekvencijom (B92, Prva, Happy, Pink), i to tokom prve nedelje oktobra pokazao je da je bilo šest sadržaja koji su se bavili pozorišnom scenom u Srbiji.

Među dnevnim listovima po broju medijskih sadržaja posvećenih pozorištu izdvajaju se Večernje novosti (55), Politika (49) i Kurir (34), dok je najmanje prostora pozorišnoj umetnosti posvećivao Informer (9) i Alo (1). U listu Danas bila su 33 sadržaja koja su se odnosila na pozorište, u Blicu 25, a u Srpskom telegrafu deset.

Kada se pogleda forma sadržaja koja je dominirala u dnevnim listovima, vidi se da prednjače kraće forme, odnosno najave događaja (71) i vesti (67), a prate ih intervjui (27). Najmanje je bilo reportaža (2), odnosno kolumni (7), posvećenih

pozorištu, dok je kritika bilo 10. Pri tome, kolumni i kritike u pojedinim medijima uopšte nisu bile prisutne. Jedini dnevni listovi koji su objavljivali kritike bili su Politika i Večernje novosti, dok su kolumni posvećene pozorištu bile zastupljene u Danasu, Večernjim novostima i Blicu. Istovremeno, u posmatranom periodu bilo je 14 sadržaja koji su tematizovali određeni problem i to uglavnom način na koji će pozorišta primeniti epidemiološke mere, te kako se uopšte organizuje pozorišni život u vreme pandemije.

Iako je u svim dnevnim listovima broj kraćih sadržaja bio veći u odnosu na duže poput teme, intervjue, kritike ili kolumni, primetno je da u tabloidima gotovo da uopšte nisu bile prisutne

Pominjanje pozorišta u medijima

posvetili veći broj drugih formata, poput intervjua (Politika - 8, Večernje novosti - 7, Danas - 7). Na drugoj strani, među pet posmatranih televizija, a na osnovu monitoringa koji je uradila agencija Kliping, tri televizije su u prvoj nedelji oktobra imale u jutarnjim programima sadržaje posvećene pozorištu - Prva (1), Pink (1), Happy (4), dok B92 i RTS nisu imali

ovakve sadržaje. Treba ipak napomenuti da je RTS u okviru svojih drugih emisija, koje nisu bile predmet ovog monitoringa, u ovom periodu posvećivao prostor pozorištu.

Šta smo čitali i gledali?

Zastupljenost sadržaja koji se odnosio na pozorište bio je uslovljen pandemijom. Pozorišta su zatvorila svoja vrata sa vanrednim stanjem 15. marta i sve do septembra nisu radila. Od pokušaja da se predstave održavaju na otvorenom, odnosno na sceni koja je bila napravljena na Tašmajdanu, brzo se odustalo kada je Srbija u junu ušla u drugi epidemijski talas. Ovakva situacija je tokom letnjih meseci zaustavila održavanje i pojedinih festivala posvećenih pozorištu, poput Belefa ili Teatra na raskršću, a neke od manifestacija su svoje nove termine pomerile za jesen.

Pozorišta su zajedno sa drugim ustanovama kulture otvorena za posetioce u septembru, ali uz niz propisa poput ograničenog broja posetilaca na trećinu kapaciteta, korišćenja maske, poštovanja socijalne distance. Neki od teataru su otvorili i svoje nove-stare letnje scene tim povodom, što se pokazalo kao dobro rešenje, budući da je na tim mestima, kako su izveštavali mediji, zabeležena izuzetna poseta pozorišnim predstavama. Septembar je obeležio i Bitef, čiji su ovogodišnji događaji predstavljeni samo kao uvod u narednu godinu, kada će festival imati dvostruko izdanje. Skraćeni format imalo je još nekoliko manifestacija u ovom periodu, poput

➔ nastavak sa strane 1

Trdava teatra ili novosadskog INFANT festivala, dok je Sterijino pozorište nakon dva odlaganja svoj termin našlo krajem septembra.

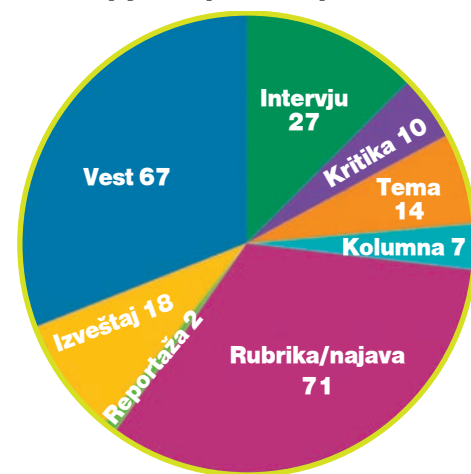
U takvim okolnostima, pogotovu tokom avgusta, u dnevnim listovima dominirali su sadržaji koji su se odnosili na najavu ponovnog otvaranja pozorišta, način na koji se ustanove pripremaju da organizuju pozorišni život u skladu sa epidemiološkim preporukama, kao i finansijskim problemima sa kojima su se suočili umetnici bez stalnog zaposlenja u periodu pandemije. U odsustvu pozorišnih događaja u realnom svetu mediji su izveštavali i o onlajn predstavama i probama, a u letnjem periodu pojedini mediji su se bavili i festivalima u regionu na kojima su učestvovali naši pozorišni reditelji. Važna tema, o kojoj su svi pisali, bila je prva domaća predstava o epidemiji kovida 19 - „Lounli plenet“, koja je i svojom formom (jako malim brojem gledalaca i održavanjem delimično i na otvorenom) uspešla da započne svoj život u julu uprkos zabrinjavajućoj epidemiološkoj situaciji u tom trenutku. Kada je pozorišna sezona počela u septembru, najviše prostora bilo je posvećeno ponovnim susretom umetnika i publike. Mediji su pisali o premijerama koje su se odigrale u septembru, kao i novim predstavama koje su planirane za oktobar. BITEF festival takođe je imao važno mesto, kao i Sterijino pozorište.

Taj trend se nastavlja i u oktobru, pogotovu ako se sagledaju sadržaji koji su dominirali TV programima. Većina objavljenih priloga u prvoj nedelji oktobra odnosila se na ponovno otvaranje pozorišta, odnosno početak pozorišne sezone i najavu predstava koje će se igrati.

Na rubu medijskog sveta

Već duži niz godina kultura i umetnost nalaze se na margini našeg društva. Takva situacija reflektuje se i na medije, gde su kulturne rubrike gotovo izumiruća forma. U pojedinim dnevnim novinama (Informer, Alo) uopšte ne postoje strane posvećene samo kulturi i umetnosti, dok je u ostalim dnevnim listovima, kao i televizijskim programima, njihov prostor potčinjen sadržajima iz drugih društvenih oblasti. Čak i mediji koji tradicionalno imaju značajne kulturne rubrike poput Radio-televizije Srbije ili Politike često moraju da daju više vremena ili prostora „važnijim“ društvenim temama nauštrb kulture, dok su u druge strane, u pojedinim

Zastupljenost pozorišta po žanrovima

medijama, poput listova Informer, Alo, Srpski telegraf, priče o književnosti ili filmu gotovo na nivou incidenta. Samim tim, ni kada je reč o sadržajima o pozorištu, situacija nije ništa drugačija, a podaci koji se mogu izvući iz ovog monitoringa to i potvrđuju.

Ideja projekta „Kako mediji izveštavaju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima?“ bila je da ukaže na neophodnost podizanja profesionalnih standarda u izveštavanju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima - stvaraocima i izvođačima, kao i podstakne medije da posvete više prostora - strana i termina - sadržajima o teatru.

Podaci izneseni u okviru projekata „Kako mediji izveštavaju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima?“ mogli bi da budu referentna tačka za podizanje profesionalnih standarda u izveštavanju o pozorišnoj umetnosti i njenim akterima - stvaraocima i izvođačima, ali i podstakli medijima da posvete više prostora - strana i termina - sadržajima o teatru.

Ivan Medenica: Hrabrom, svesnom i odgovornom pozorištu biće neophodna podrška medija

Pozorišnih događanja u periodu pandemije nije bilo mnogo, pa je logično da se i manje izveštavalo. Ja sam čak uočio da su, u nedostatku vesti iz ove oblasti, neka pozorišna dešavanja koja inače ne bi izazvala veću pažnju, a možda je ne bi ni zaslužila, bila prilično zastupljena i to čak i u medijima opšteg tipa o kojima ovde govorimo, kaže u razgovoru za Danas Ivan Medenica, umetnički direktor Bitef festivala, upitan da prokomentariše podatke koje pokazuje monitoring koji su sprovedli novinari dnevnog lista Danas. On dodaje da u redovnim okolnostima pozorište ima podršku u medijima, bar kada je u pitanju obim izveštavanja.

„I u pandemiji i u redovnim okolnostima mnogo je veći problem priroda, kvalitet tog izveštavanja. Umesto toga kako se glumci i drugi umetnici nose s koronom i sličnim temama, korisnije je bilo da smo se na vreme bavili istraživanjima kako će pozorišta i kultura generalno, kao pandemijom veoma ugrožene aktivnosti, da ekonomski i na druge načine prežive ovaj period i, pre svega, šta ćemo posle njega da radimo. Ali, naši se mediji vrlo retko bave istraživačkim novinarstvom, a ni naše društvo nije sklono strateškom planiranju, sve je od danas do sutra. Zato nam i ide kako nam ide“, kaže Medenica.

Podaci do kojih smo došli pokazali su da je pozorišna kritika prava retkost za dnevnu štampu, dok dominiraju vesti... Šta je vaš utisak - kako se o pozorištu izveštava? I koliko je to važno za život jedne predstave?

- Potiskivanje pozorišne i generalno umetničke kritike iz medija opšteg tipa nije novi niti lokalni fenomen. Ukratko, on je prevashodno posledica komercijalizacije i konzumerizma u kulturi i medijima, a što je tendencija koja bez prestanka jača skoro pola veka. Razlika je u tome što je na Zapadu to kontinuirano i samim tim postepen proces, koji teče paralelno s jačanjem neoliberalnog kapitalizma i slabljenjem „države blagostanja“, dok je u zemljama bivšeg istočnog bloka naglo došlo do njegovog proboja i rasta, posle pada Berlinskog zida. S obzirom na to da smo, zbog ratova u bivšoj Jugoslaviji, mi kasnije ušli u proces tzv. „tranzicije“, kod nas je, paradoksalno, taj proces sporije tekao nego recimo u Rumuniji i Mađarskoj, u kojima je kritika nestala iz medija opšteg tipa, ili postala irelevantna. Bez ulaska u procenu kvaliteta naše pozorišne kritike, na kom bi verovatno valjalo dodatno raditi, mora se konstatovati da ona postoji u medijima opšteg usmerenja: u makar tri netabloidna dnevna lista u zemlji, dva nedeljnika, televizijskim i pre svega radio-kanalima RTS-a, a odskora i na jednom portalu. Ovo je znatno više od mnogih zemalja u okruženju. Ono što pak nama nedostaje, a u čemu vidim budućnost umetničke kritike, jeste više specijalizovanih portala koji neće biti hermetični, već okrenuti široj publici, poveztavi stručnost i komunikativnost. Taj fenomen imamo u zemljama okruženja, a i šire, čak i u sredinama u kojima je kritika u tradicionalnim medijima još jaka i uticajna, kao u Nemačkoj (portal nachtkritik, recimo). Naravno, njih treba razlikovati od blogova, tvitova i sličnih, za kulturu irelevantnih onlajn vidova komunikacije. Takvi projekti, specijalizovane platforme za ozbiljno medijsko praćenje kulture, nisu tržišno održivi, tako da moramo da se izborimo za njihovo stabilno finansiranje putem različitih nacionalnih i regionalnih konkursa, projekata. Ključni

Foto: Jolana Simović

Umesto toga kako se glumci i drugi umetnici nose s koronom, korisnije je bilo da smo se na vreme bavili istraživanjima kako će pozorišta ekonomski da prežive ovaj period

paradoks je u tome što će umetnička kritika, kao izvorno žurnalistički žanr, opstati mimo ili uprkos medijima, bar onih tradicionalnih... Što se tiče poslednjeg pitanja, pozorišna kritika je danas, u svetu reklama, lajkova, tvitova i tiktokova, od manjeg značaja za promociju pozorišta kod njegovih konzumenata, ali jeste još uvek kao povratna reakcija upućena stvaraocima, ključni izvor za istoriju teatar, te jedan od kriterijuma u finansiranju, kadrovskoj politici i sličnim procedurama u vezi s pozorištem.

Foto: Željko Jovanović

Foto: BITEF, pismo

BITEF

Svi dnevni listovi pisali su o ovogodišnjem BITEF festivalu, koji je takođe morao da se prilagodi epidemiološkoj situaciji. Inzistirajući na kontinuitetu, program nije otkazan, već je u tradicionalnom, ali značajno skraćenom, terminu (sredinom septembra) održan kao Prolog - uvod u narednu manifestaciju, kada će biti spojena 54. i 55. izdanje. Pod sloganom „Na ivici budućnosti“ organizovane su, uz poštovanje svi propisanih mera za suzbijanje epidemije, stručne i naučne tribine i razgovori, kao i susreti sa pozorišnim umetnicima, a deo glavnog programa bile su samo dve predstave - „Dolina jeze“ (na fotografiji) i „Biti Arjela F“. Oba naslova bavila su se, između ostalog, i preispitivanjem živog scenskog prisustva, pa su se tako pred publikom, umesto glumaca i performerera, našli hologram i robot. Kako su gledaoci reagovali na to, kao i stručna javnost, moglo se pročitati u pojedinim dnevnim listovima.

umetničku (dekonstrukcija izvođačkog tela, robote i avatare kao izvođače...), s jedne strane, i da, s druge strane, bude ostvarljiv u onakvim okolnostima. Zato smo izabrali predstave koje izvodi i opslužuje mali broj ljudi, pa je i pandemijom i finansijski izazov bio mnogo manji, i odlučili smo da sve programe ostvarimo sopstvenim mogućnostima, i personalnim i infrastrukturnim. Kao što znate, Prolog je bio u BITEF teatru i ispred njega, na Skveru Mire Trailovič, sve programe smo vodili mi sami, članovi Bitefovog tima i naši najbliži saradnici. I danas mislim da je to bilo najbolje rešenje u tim okolnostima. Bilo nam je bitno da ga održimo, što nije zbog poluvekovnog kontinuiteta, koliko zbog toga da bi se pokazalo da su i pozorišta i festivali potrebni i moguć čak i u nemogućim okolnostima, i to ne samo kao umetnička praksa već prevashodno kao jedna od civilizacijski najznačajnijih platformi na kojima se kultura i društvo preispituju, problematizuju, samopotvrđuju i kritikuju.

Ove godine ste organizovali jedno partizansko izdanje festivala. Zašto vam je bilo važno da održite kontinuitet, bez obzira na nove okolnosti? I kako danas, nekoliko meseci kasnije, gledate na celokupan događaj?

- Da, volim da ga zovem tako, „partizanski“ BITEF. Kao što je poznato, reč je o skraćenom, trodnevnom izdanju koje smo nazvali Bitef-prolog, koji je obuhvatao dve predstave iz već selektovanog glavnog programa i brojne prateće sadržaje, prevashodno debate, te bio najava dvostrukog izdanja Bitefa koje planiramo za septembar 2021. Taj uzorak smo brižljivo izabrali tako da pokriva nekoliko zahteva: da ukaže i na tematsku liniju 54. Bitefa (od ekološke krize do posthumanizma) i na onu

Na sceni su bili roboti i hologrami. Da li je dehumanizovano izvođačko telo naša teatarska budućnost? Ima li pozorišta bez fizičkog kontakta?

- Ne, kao što je pokazao i „hibridni“ razgovor koji sam vodio na Bitef-prologu s jednom od vodećih svetskih teatrološkinja, Erikom Fišer-Lichte, preduslov pozorišta jeste fizički kontakt, energetska, duhovna i misaona razmena između izvođača i gledalaca u nekom deljenom „sad i ovdje“ iskustvu. Vakcina će ući u široku upotrebu, pandemija će proći i pozorište više neće biti mesto epidemiološkog rizika, te izvođače nećemo zamenjivati robotima i hologramima. Izdvajanje ovog fenomena na 54. Bitefu, a koji će se integralno desiti sledeće godine kao deo iste celine s

OTVARANJE POZORIŠTA

Da su pozorišta nakon gotovo šest meseci prinudne pauze ponovo otvorila svoja vrata za gledaoce, potvrdili su i mediji. Krajem avgusta i početkom septembra glavna tema kulturnih rubrika bila je kako će izgledati novi život teatarskih kuća. Propisane mere tiče se ograničenog broja mesta u salama, merenja temperature publiku na ulazu i obavezno nošenje maski, razmakom među označenim sedišta od dva metra. Izvođači su morali da budu redovno testirani, te da i na sceni vode računa o distanci. Pojedina pozorišta, poput Beogradskog dramskog, otvorila su u septembru i svoju letnju scenu, kako bi stvorili još bezbednije uslove za sve prisutne. Kako je izgledao ponovni susret publike i umetnika, izvestili su gotovo svi dnevni listovi, a pisalo se i u novim predstavama koja pozorišta pripremaju za naredni period.

55, desilo se mnogo pre pandemije (umetničku liniju koncepta postavio sam još u martu 2019. godine), nije to bio odgovor na nemogućnost živog izvođenja u ovakvim okolnostima. Do takvog koncepta sam došao na osnovu viđenih predstava, te moje zainteresovanosti da li (i kako) glumaci i gledalac mogu da reaguju i sprovede pomenutu razmenu s neživim izvođačkim telima. Dakle, u pitanju je naučna upitanost nad vrlo konkretnim, viđenim umetničkim fenomenom, a ne nekakvo programsko proterivanje glumca sa scene, ili zaumno prognoziiranje takve budućnosti.

Film se preselio na striming platforme, književnost na Fejsbuk, koncerti se odvijaju onlajn... A šta je sa pozorištem? Pokazalo se da snimci predstava pa čak i onlajn prenos istih nije ni približno blizu pravoj stvari, iako su često bili jako gledani. Da li postoji samo živo pozorište?

- Da, samo je živo pozorište pravo pozorište, sa izuzetkom eksperimentalne i vrlo zanimljive izvođačke prakse koju obično zovemo sajber performans, a koja podrazumeva konceptualno, promišljeno prožimanje živog i virtuelnog prisustva. Ono što danas, u doba pandemije, nazivamo onlajn ili digitalnim teatrom, nije ništa drugo do emitovanje na televizijskim i Jutjub kanalima relativno loših snimaka pozorišnih predstava. Ponavljam, sajber performans je nešto sasvim drugo.

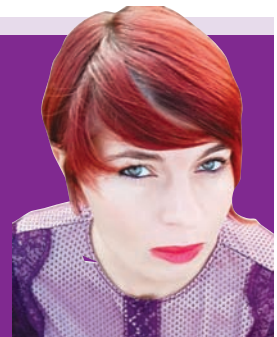
Kakva je situacija izvan naše zemlje? Kako poslednjih meseci žive pozorišta širom Evrope?

- Ne bitno drugačija od naše, čak je možda i lošija, ako se složimo, što nije nužno, da nam je kriterijum i ideal izvođenje predstava. Naime, u mnogim evropskim zemljama, na primer u Nemačkoj, koja nam je s pravom uzor u pogledu pozorišne umetnosti, predstava se ne igraju uopšte. Pozorišta su zatvorena, mada se čuju i izabrali protiv takve administrativne odluke.

Ako nema povratka na staro, kako ste rekli u nekoliko intervju govoreći o pandemiji, šta to znači za pozorište? I koliko je za njegovu budućnost možda važna podrška medija?

- Ovo pitanje bismo mogli da proširimo na ceo intervju, tako da ću samo taksativno. Povratka na staro nema ne u estetskom smislu - pozorište će i dalje biti mesto živog susreta i razmene - već u smislu njegove organizacije, potreba da se menadžment pozorišta unapredi tako da ne može više da ga sabotira glumacka neodgovornost, kao što je to danas slučaj (ovde mislim na otežane okolnosti u organizaciji rada u pozorištu zbog glumackih tezgarenja na televizijama). Pozorište će, vrlo verovatno, morati da se nosi sa izazovima smanjenih finansijski, nije mu potreban i ovaj dodatni problem koji takođe ima i svoju finansijsku dimenziju... Takođe, mislim da samo društvo ne može da se vrati na staro, da nam je potrebna mnogo više svest o ekološkim, ekonomskim i socijalnim problemima s kojima će se ceo svet suočavati i da tu pozorište mora da obavi značajnu političku ulogu. Takvom, hrabrom, svesnom i odgovornom pozorištu biće neophodna podrška medija. Ono drugo me uopšte ne zanima, i ne mora ni da preživi pandemiju.

ANA TASIĆ: Kritika jedina ostavljna stručne tragove o vrednostima pozorišta

Nisam zadovoljna načinima na koje se o pozorištu i umetnosti piše u dnevnoj štampi, generalno govoreći, izuzetaka naravno ima, ali nedovoljno. Ne može se reći da pozorište nema podršku u medijima, naprotiv, mediji izveštavaju o premijerama, festivalima, publikacijama, ali se to izveštavanje u najvećem broju slučajeva svodi na puku informaciju, bez neke posebnosti, odnosno dubljeg sagledavanja, da ne komentarišem pristupe tabloidnih medija, kaže u razgovoru za Danas Ana Tasić, teatrološkinja i pozorišna kritičarka.

Ona dodaje i da je za njeno pisanje i nju informacija samo polazište. „Kada predstavljam ili komentarišem pozorište i kulturu uopšte u medijima, meni lično je veoma važno da informacija bude samo polazište, koje će se nadograditi nekim drugim uvidima o širem značaju pozorišta za ljudski život“, ističe Ana Tasić.

Naše istraživanje je pokazalo da su u periodu koji smo pokrili (od 1. jula do 30. septembra) samo dva domaća dnevna lista (Politika i Večernje novosti) redovno objavljivala pozorišne kritike, dok su se u još dva (Danas i Blic) one mogle naći sporadično. Ostale dnevne novine nisu objavljivale takav format. Može se reći da ništa drugačije nije bilo ni pre ovakve epidemiološke situacije. Zašto je pozorišna kritika u Srbiji sve manje poželjna forma na stranicama dnevne štampe?

- To je svuda u svetu slučaj, prostori za kritiku se smanjuju ili gase. Kritičari nikada nisu bili omiljeni, da citiram kolegicu Sanju Nikčević, koja smatra da je kroz istoriju uvek važno pravilo da je „samo mrtav kritičar dobar kritičar“. Ipak, u nekom ranijem periodu, pre tridesetak godina, pozorišna kritika je sistemski bila izuzetno važna u štampanim medijima, bila je negovana i svi listovi su imali stalne kritičare. Danas je skoro sve okrenuto tržištu, pa i mediji u najvećem broju slučajeva nude sadržaje koji se bave površinom, dubina ih ne zanima, jer se dubina slabo prodaje, zato i kritika polako nestaje. To naravno nikako ne znači da nije potrebna, naprotiv, ona je neophodna u sistemu jer ona jedina predstavlja i ostavlja tragove o vrednostima pozorišne produkcije, a oni su nemerljivo važni zbog kasnijeg finansiranja produkcije, programa festivala itd.

Bez obzira na to što pozorišta mesecima nisu radila za vreme vanrednog stanja, ti si se odlučila da nastaviš da pišeš pozorišne kritike i to u ustaljenom ritmu. Pa si tako umesto na sceni, sadržaj tražila na internetu - u

različitim uglovima, smeštanje u kontekst, prepoznavanje njenog značaja u konkretnom društvenom trenutku. Smatram da kritika, između ostalog, treba da podstiče gledaoce na susret sa pozorišnom umetnošću, na razmišljanje o predstavama na više nivoa. I, da ponovim, da neprestano ističe važnost kulture za ljudski život, posebno u vremenima poput ovog, okolnostima koje lome duh. Umesto pomaže čoveku da ostane na površini, na svetlu, da ne padne u neke tamne ponore, jer donosi znanje, utehu i katarzu, a kritika ga na to podseća.

Kako je izgledalo to iskustvo gledanja predstava na ekranu? Poslednjih meseci mogla su se čuti potpuno oprečna mišljenja o tom pokušaju održavanja kontinuiteta teatarskog života. Šta ti misliš o tome?

- Mislim da je dobro to što su predstave na internetu postojale, najviše zbog popunjavanja praznine koju je stvorilo zatvaranje pozorišta. Takođe, bilo je dragoceno to što smo dobili priliku da vidimo neke umetnički vrhunske predstave iz sveta, bar da se na nivou informacije upoznamo sa produkcijom koja nam nije lako dostupna. No, mislim da nije trebalo sve emitovati, bilo je snimaka predstava koji su bili u zaista neprihvatljivom stanju, takođe gledljivi i tehnički neispravni. Pokazalo se i to da snimljeno pozorište može da bude neka nova umetnička forma, na primer, u slučaju izvanrednih snimaka predstava Nacionalnog teatra u Londonu, gde se ističe umetnost video-režije. Ali, nema nikakve sumnje da pozorište nije pozorište ako ne postoji fizički u sadašnjosti, ta život jednostavno nikako nije zamenjiva. Zato je ono i opstalo sve ove vekove, jer je u društvenom smislu potrebno, ta direktna, živa razmena između izvođača i gledalaca, ali i gledalaca među sobom.

Umetnost pomaže čoveku da ostane na površini, na svetlu, da ne padne u neke tamne ponore, jer donosi znanje, utehu i katarzu, a kritika ga na to podseća

→ nastavak sa strane III

■ A kako izgleda gledati predstavu pod maskom, u polupraznoj sali? Koliko to utiče na sam doživljaj onoga što se odvija na sceni?

- Moje lično osećanje je snažniji doživljaj pozorišne igre, i nekako ceremonijalniji, ritualniji, kao da zbog tih okolnosti prisustvujemo nečemu naročito važnom. Kao gledalac sam zahvalnija što ta igra i dalje postoji, u nimalo zavidnoj situaciji. A kao kritičar sam sigurno blagonaklonija i nežnija prema slabijim predstavama i greškama nego što je to slučaj u „normalnim“ okolnostima. Meni nimalo ne smeta poluprazna sala, ne mislim da to smanjuje snagu pozorišnog čina, naprotiv, na specifičan način pojačava osećajnost.

■ Uprkos koroni, nekoliko pozorišnih festivala je ipak održano, a uz poštovanja svih mera na scenama je izveden i veliki broj premijera. Koji su pozorišni događaji po tvom mišljenju obeležili poslednje mesec u Srbiji i zašto?

- Na prvom mestu je svakako festival „Dezire“ u Subotici, koji je uspeo da se održi krajem novembra, u izrazito lošim epidemijskim okolnostima. Tim festivala je zaista pokazao izvanrednu, pa i dirljivu upornost da pozorišna fešta u tom trenutku opstane. Nisu odustali od festivala, iako se situacija iz dana u dan pogoršavala, mere su postajale sve rigoroznije. Dogovorene predstave su se otkazivale, druge su ih menjale, menjale su se i satnice izvođenja, u skladu sa donošenjem mera. Izdvojila bih i produkcije Beogradskog dramskog pozorišta i Ateljea 212, oni su održali najveći broj premijera u poslednjih nekoliko meseci, što takođe izaziva ogromno poštovanje. BDP je imao dve umetnički

Ne smeta mi poluprazna sala, ne mislim da to smanjuje snagu pozorišnog čina, naprotiv, na specifičan način pojačava osećajnost

izuzetne premijere u tom periodu, „Čitača“ i „Ružne, prljave, zle“. Repertoarska politika Ateljea 212 se prilagodila okolnostima, orijentisajući se na postavljanje kvalitetnih tekstova sa manjim brojem likova, što je u ovoj situaciji održivije.

■ Kakav je tvoj utisak - šta trenutna situacija znači za domaći teatar? Uspeva li pozorište da se prilagodi novim okolnostima?

- Mislim da se naše pozorište uspešno prilagođava aktuelnoj situaciji, generalno govoreći, bori se svim snagama. Od septembra do novembra je bilo veoma ohrabrujuće, imajući u vidu ove, može se reći, ratne okolnosti. U tom periodu su se pokazale neke dobre strane našeg sistema, budžetsko finansiranje ustanova kultura, jer je to obezbedilo opstanak produkcije pozorišta, uprkos nepovoljnom tržišnom aspektu, odnosno činjenici da se u prodaju pušta samo polovina sale, ili čak i manje. Zaključila sam tada da nije kod nas uvek najgore, kako često mislimo, već i da ima pojedinih dobrih strana sistema.

■ A šta možda vidiš kao skoriju budućnost pozorišta, i u kojoj meri ona možda zavisi od medija?

- Ne mislim da će biti nešto dramatično drugačije, osim što sam sigurna da će svi, i publika i izvođači, kada sve ovo prođe, sa novom, obnovljenom i osveženom energijom i željom ulaziti u pozorišta. Jer, pozorište će opstati, kao što je opstalo kroz milenijume kriza, ratova, bolesti. Nije naše vreme ništa strašnije od redovnih nevolja koje su pratile ljudski rod kroz istoriju, istorija čoveka je istorija borbe za opstanak, i tela i duha. Sigurno je da na budućnost pozorišta mediji mogu mnogo da utiču, oni su moćni u svakom segmentu društva. Nadam se da će se otvoriti novi prostori za tumačenje pozorišta, ako ne u mejnstrim medijima, onda u alternativnim, internet je na primer prostor bez granica, treba ga „samo“ pametno iskoristiti.

Kada otvaram onlajn portale za čitanje vesti, uvek klikćem na stranicu kulture. Odabir sadržaja koji se smešta u segment

„kultura“ nije moguće precizno okarakterisati jer pripada najrazličitijim potkategorijama vesti iz okvira zabave, čak tabloidnih vesti (ako je informacija povezana sa subjektom koga prepoznajemo kao radnika u kulturi)... Ne govorim sada o nedeljnicima koji još uvek imaju precizno određen prostor za različite forme tekstova koji pripadaju promišljanju i izveštavanju u polju kulture. Potrebno je preciznije definisati pojam kategorije kulture u dnevnoj štampi, koliko je zapravo to širok pojam, na šta se sve odnosi? Sadržaja o pozorišnoj umetnosti je inače malo, a u pandemiji je došlo do proređenog rada pozorišnih institucija. Premijere koje su se održale desile su se pod novim okolnostima rada, samim tim neuobičajeno je mali broj repriznih igranja. Dnevna štampa prenosi vesti o događanjima u pozorištima, kojih ako nema, posledično, nema ni vesti u novinama, kaže u razgovoru za Danas Dimitrije Kokanov, dramski autor, scenarista i stalni dramaturg Ateljea 212. Kokanov je dobitnik brojnih nagrada za svoj rad, a poslednje u nizu priznanja stiglo je sa ovogodišnjeg Sterijinog pozorja, gde je nagrađen za tekst drame „Kretanje“. Ovu neobičnu pozorišnu godinu obeležio je i kao koautor prve domaće predstave o epidemiji korona virusa „Lounli plenit“.

■ Koliko je za vas, iz pozicije autora, važno da se o pozorištu piše i govori, izvan specijalizovanih kulturnih emisija ili pozorišnih časopisa? Šta to znači za jednu predstavu?

- Vidljivost predstave kao i svakog drugog proizvoda na tržištu, odnosno njeno reklamiranje, u 21. veku pre svega zavisi od različitih marketinških strategija koje podrazumevaju savremene vidove komunikacije, koji su digitalni, brzi i atraktivni, odnosno koji treba da budu prevedeni u komunikacijske kodove koje određena ciljna grupa može da pročita. To je aspekt tržišta. O pozorištu je važno pisati i govoriti, približiti ga publici, neretko objasniti. Međutim, verujem da je važno i da pozorište ne ostane anahrono već treba da komunicira sa publikom i kontekstom u kome se nalazi. Unutar našeg pozorišnog konteksta ne postoji dovoljan broj relevantnih časopisa koji bi diskutovali savremenost pozorišnih praksi, kod nas se ne prevodi u dovoljnoj meri stručna literatura itd. Dakle, ne piše se dovoljno, samim tim dolazimo u poziciju smanjene vidljivosti i ponestaje nam alat za razumevanje savremenih izvođačkih umetničkih praksi, a pozorište je samo jedan deo tog šireg polja.

Vidljivost predstave, kao i svakog drugog proizvoda na tržištu, pre svega zavisi od različitih marketinških strategija

DIMITRIJE KOKANOV: Ako nema događanja u pozorištima, nema ni vesti u novinama

Foto: Ana Mandić

■ Naše istraživanje je pokazalo da je u proteklih nekoliko meseci jedan od događaja koji je obeležio pozorišni život u Srbiji bila prva domaća predstava o pandemiji kovida 19 „Lounli plenit“. Koliko je za pozorište nesvakidašnje da se bavi određenim događajima u trenutku njihovog odigravanja, a ne post festum?

- „Lounli plenit“ je prva predstava koja je imala zvaničnu premijeru tokom trajanja pandemije, a reč je o projektu koji se bavi razmišljanjima o životu tokom pandemije. Mislim da to nije nesvakidašnja pojava. Ako postoji neki problem koji traje, obuhvata neki

predstave, pored Ateljea 212, pozorišta koje je omogućilo nastanak ove predstave, izvodili smo je za sada na festivalima, na Sterijinom pozorju i u Skoplju na MOT festivalu. Publika reaguje vrlo emotivno, nije joj stran ovakav format i želi da učestvuje u „turističkoj turi kroz distopiju“.

■ Kakav je vaš utisak - šta trenutna situacija znači za domaći teatar? Uspeva li pozorište da se prilagodi novim okolnostima, koje donose predstave u podne za publiku u polupraznoj dvorani sa maskama na licima?

- Pozorišta, kada govorimo o institucijama, pokušavaju da rade i da zaštite svoje radnike što bolje mogu. Pozorište kao umetnička praksa trenutno mnogo zavisi od rada institucija. Pozorište kao umetnička praksa izvan institucionalnih okvira postaje nevidljivo i/ili nepostojeće u ovoj krizi. Pitanje je da li umetnost treba da postoji samo kroz rad institucija koje su uvek ograničene tradicijom, programskim i produkcionim modelima i pravilima rada. Gde je onda prostor slobode za umetnost da sama sebe kritički promišlja i pokuša da stvori nove modele svog postojanja, koji mogu posle biti i deo regularnog rada institucije?

■ Uprkos koroni, nekoliko pozorišnih festivala je ipak održano, a uz poštovanja svih mera na scenama je izveden i veliki broj premijera. Koji su pozorišni događaji po vašem mišljenju obeležili poslednje mesec u Srbiji i zašto?

- Sve što se dogodilo je važno, od premijera preko festivala i svakog repriznog igranja koje se održalo. Svako izvođenje je važno.

■ Još jedan od važnih pozorišnih događaja bio je i Sterijino pozorje, gde ste nagrađeni za tekst predstave „Kretanje“. Ovaj komad se bavi strahom, pa čega se vi danas plašite kao dramski autor, a čega pozorište i njegovi delatnici?

- Mislim da se verovatno svi ljudi plaše istog. Strahujemo za svoje i tuđe živote, da ćemo živeti obeščašćeni, poniženi, obezvređeni, marginalizovani, povređeni i nevidljivi. Strahujemo da ćemo biti sami. A razloga za ove strahove ima previše u kontekstu u kome živimo.

■ Šta možda vidite kao skoriju budućnost pozorišta? Šta će biti na sceni kada se 2021. ponovo podignu zavese? I u kojoj meri su možda za budućnost pozorišta važni mediji?

- Nemam ja nikakve aspiracije ka proricanju budućnosti. Ali 2021. je blizu, ako se „ponovo dignu zavese“ kao što kažete ili proričete, desiće se ono što je bilo dogovoreno i napravljeno kao plan rada za tu kalendarsku godinu. Mi i dalje planiramo i vredno radimo. Neće nas, pozorišne radnike, povoljna situacija za rad iznenaditi, prigrlićemo je s radošću. Odnos pozorišta i medija je kompleksno pitanje, i taj odnos postoji već jako dugo.

Foto: Ateljea 212

Lounli plenit

Vest o prvoj domaćoj predstavi o epidemiji korona virusa našla se na stranicama svih dnevnih novina. Osim zbog svoje teme, izvođenje komada „Lounli plenit“, čiji su autori Maja Pelević, Olga Dimitrijević, Tanja Šljivar, Dimitrije Kokanov i Igor Koruga, bilo je zanimljivo medijima i zbog svoje netradicionalne forme, koja je zamišljena kao pokušaj da se pozorište izbori sa pandemijom. U nescenskim prostorima Ateljea 212 samo sedmoro gledalaca moglo je da prisustvuje premijeri koja je održana krajem jula, kada još nijedno pozorište nije zvanično počelo s radom. Ovo je bila prva predstava koju je publika gledala sa zaštitnim maskama na licu, uz propisanu distancu i poštovanje ostalih mera za suzbijanje širenje virusa kovid 19. Zanimljivo je i da pred gledaocima nisu bili glumci, već deo autorske ekipe, koji su takođe poštovali sve propise Kriznog štaba.

duži vremenski period, nije retkost da umetnost odgovori na okolnosti pod kojima nastaje i da o njima govori.

■ Uz aktuelnu temu, „Lounli plenit“ ukazuje i na to kako pozorište mora da traži nove modele postojanja, uprkos virusu. Kako je publika reagovala i reaguje, a kako pozorišna zajednica na ovakav format?

- Stav autorskog tima bio je da izvodimo predstavu čak i da okupljanja budu ograničena na do pet ljudi, što bi značilo da imamo samo jednu osobu u publici. Na premijernom izvođenju imali smo sedam ljudi u publici, tako što je jedno od nas četvoro prisutnih uvek napuštalo prostor u koji uđe publika, da bismo poštovali ograničenje od 10 dozvoljenih ljudi u jednoj prostoriji. Nismo ponudili recept kako treba da izgleda pozorište, već smo ponudili pozorište kakvo smo mi u tom trenutku mogli i želeli da napravimo. Svakako nismo pristali na opciju da pozorišta ne treba da rade i postoje. Pozorišna zajednica je prepoznala značaj